

YARGITAY KARARI İNCELEMESİ: KAMBYO SENETLERİNDE KORKUTMA DEF'İ VE CEBİR

*An Analysis of a Court of Appeals Judgment:
Argument of Threat and Force in Bills of Exchange*

Gülay BALIKÇI*

Özet

Bu çalışmada kambyo senetlerinde tehdit ve cebir (maddi ve manevi cebir) konuları, def'ilere ilişkin doktrindeki tasnifler ve yüksek mahkeme uygulaması ile birlikte incelenmiştir. Çalışmamızda öncelikle inceleme konusu Yargıtay kararına, karar özetine ve karar konusu olayın gelişimine yer verilerek hukuki sorun tespit edilmektedir. Akabinde korkutma def'inin hukukumuzdaki durumuna genel olarak yer verilerek irade sakatlıkları bağlamında spesifik olarak değerlendirilmekte, doktrindeki görüşler ile birlikte bu eylemin nitelendirilmesi, kişiye yöneltilen kötülüğe maruz bırakılacağı kanısının yoğunluğuna göre eylemin derecelendirilmesi ve hukuki sonuçları açıklanmaktadır. Kişinin iradesini olumsuz yönde etkileyen ve dış dünyada arzu etmeyeceği açıklamalarda bulunmasına ya da işlemlere girişmesine neden olan tehdit, manevi cebir (korkutma) ve maddi cebir (zor kullanma) halleri kıymetli evrak hukukunun temel özellikleri ve ilkeleri ekseninde değerlendirilecektir. Çalışmamızın ana konusu tehdit, korkutma ve zor kullanma kavramları temelinde def'ilerin incelenmesi olmakla beraber, inceleme konusu kararda yer alan diğer yan sorunlara da yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kambyo Senedi, Korkutma Def'i, Tehdit, Zor Kullanma, İrade Sakatlığı.

Abstract

In this study, the issues of threat and force (material and moral force) in bills of exchange are examined in the light of the legal defences doctrine and the application of the Court of Appeals. In our study, we will first identify legal problems by including the judgment of the Court of Appeals, and the progress of the case at hand. It will then be specially evaluated, taking into account the situation of the threat defense in Turkish law. In this regard, the qualification of the action will be made and the legal consequences will be given by rating the action according to the intensity of the action on exposure to evil. The conditions of threat, moral force (intimidation) and material force (coercion) that negatively affect a person's will and cause them to make statements or take actions that they will not desire will be explained on the context of the basic characteristics and principles of the law of bills of exchange. The main topic of our study is the examination of legal defences on the context of threat, intimidation and use of force, but other related problems included in the decision will also be included.

Keywords: Bill of Exchange, Argument of Threat, Force, Duress, Weakness.

Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir.

* Hakim Adayı, Adalet Bakanlığı, Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, gulaybalicki3@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-9521-9595>

GİRİŞ

Kıymetli evrak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun (TTK) m.645 ve devamı hükümlerinde düzenlenmiştir. Kıymetli evrak hukukunun en önemli alt kümesini oluşturan kambiyo senetleri ekonomik ve ticari hayatta önem arz eden nitelikli senetler olup, bu senetlerin hızlı tedavülü, sebepten mücerret olması, sıkı şekil şartlarına tabi (formalist)¹ olması, senette mündemiç hakkın senetten ayrı devredilememesi gibi özellikler, kamu güvenine mazhar olmasını ve hukuki görünüşe güven sağlar. Kambiyo senedi ile borçlanan keşideci vade tarihinde senet ile yetkili hamil olduğu anlaşılan kişiye ödeme yapmakla yükümlüdür. Ancak kambiyo senedi borçlusu bazı hukuki sebeplere dayanarak bu senedi ödemekten kaçınabilir ki, bu savunma araçlarına “def”i” denilmektedir. Kambiyo hukukunda def’iler, borçlar hukukundan farklı olarak itirazları da içerir şekilde geniş anlaşılmaktadır. Aşağıda incelendiği üzere kambiyo hukukumuzda def’iler doktrinde muhtelif tasniflere tabi tutulmakla beraber senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler, senet metninden anlaşılan def’iler ve kişisel defiler olmak üzere temelde üç kategoriye ayrılmaktadır. Senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def’iler ile senet metninden anlaşılan def’iler ileri sürülebileceği çevre bakımından mutlak etkiye sahiptir, başka bir deyişle herkese karşı ileri sürülebilir nitelikte savunma araçlarıdır. Kişisel def’iler ise ileri sürülebileceği çevre bakımından sınırlı etkiye sahip olup, kural olarak sadece tarafları arasında yöneltilebilir savunma açıklamalarıdır.

İrade bozuklukları 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda (TBK) m.30-39 hükümleri arasında tanzim edilmiş olup, korkutma haline m.37-38 hükümlerinde yer verilmiştir. Kişilik haklarına ya da malvarlığına yönelik bir tehlikeye, kötülüğe maruz bırakılacağına dair söz veya davranışlar sonucu iradesini dış dünyaya sağlıklı bir şekilde yansıtamayan kişi kanunda yer alan korkutma hükümlerine dayanarak iptal edilebilirlik (nispi butlan) yaptırımına başvurabilir. Nitekim TBK m.38/f.1 hükmüne göre, “*Korkutulan, içinde bulunduğu durum bakımından kendisinin veya yakınlarından birinin kişilik haklarına ya da malvarlığına yönelik ağır ve yakın bir zarar tehlikesinin doğduğuna inanmakta haklı ise, korkutma gerçekleşmiş sayılır*”. Kambiyo ilişkisini korkutma eylemi sonucu yaratan ya da bu ilişkiye korkutma sonucu dahil olan kişi de mezkur hükümlere dayanarak iradesinin fesada uğratıldığını def’i olarak ileri sürebilir. Zira irade sakatlıkları ya da irade yokluğu, kambiyo borçluları tarafından bir savunma aracı olarak kullanılabilmeyle beraber bu def’ilerin kimlere karşı, nasıl ve hangi def’i sınıfı içerisinde ileri sürüleceği ve

¹ Murat, Alışkan, “Teori ve Uygulamada Kambiyo Senetlerinde Lehtar Unsuru: Lehtar Unsurunun Hukuki Niteliği, Eksikliğinin Sonuçları, Lehtarın İşletme Adı Yazılarak Gösterilmesinin Sonuçları”, (2011) 9 (97) LHD, 83.

etkisinin ne olacağı doktrinde tartışmalıdır². Konumuzun temelini, kanunda yer alan ifadesi ile “korkutma hali” oluşturmakta, kambiyo hukukunda korkutma def’inin hangi def’i grubuna girdiği, etkisinin ve ileri sürülme çevresinin ne olacağı oluşturmaktadır. Bu minvalde çalışmamızda somut bir Yargıtay kararına yer verilerek, ilk derece mahkemesinin ve yüksek mahkemenin olaya bakışı ile hukuki problem tespit edilecek ve devamında korkutma def’inin hukuk öğretisindeki ve uygulamasındaki durumuna yer verilecektir. Çalışmamızda yüksek mahkeme kararında yer alan diğer yan hukuki sorunlar üzerinde de kısaca durulacaktır.

I. İNCELEME KONUSU KARAR

“YARGITAY

HUKUK GENEL KURULU

Esas Numarası: 2017/...

Karar Numarası: 2018/...

Karar Tarihi: 13.2018

Taraflar arasındaki “menfi tespit” davasının yapılan yargılaması sonunda B. 2. Asliye Hukuk Mahkemesince davanın kısmen kabulüne dair verilen 12.2013 gün ve 2012/... E., 2013/... K. sayılı kararının temyizden incelenmesi davalılar ... ve ... vekili ile davalı ... Malzemeleri İnş. San. Tic. Ltd. Şti. vekili tarafından istenilmekle Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin 16.2013 gün ve 2013/..... E., 2013/...K. sayılı kararı ile:

“...Davacılar vekili, asıl davada ve birleşen B. 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/... E. sy. dava dosyasında davalılardan ...tarafından, birleşen B. 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/... E. sy. dava dosyasında ise M.Y. Ltd. Şti. tarafından icra takibine konu edilen bonoların davalı ...tarafından silah zoruyla müvekkilinden alındığını belirterek müvekkilinin bu bonolardan dolayı borçlu olmadığını tespitini talep ve dava etmiştir.

Davalılar vekili asıl davada ve birleşen B. 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/... E. sy. dava dosyasında davacı tarafın bu iddiasını yazılı delille kanıtlaması gerektiğini belirterek davanın reddini istemiştir.

Davalı ... Ltd. Şti. vekili birleşen B. 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2005/...E. sy. dava dosyasında; müvekkilinin takip konusu bonoyu ciro yolu ile iyiniyetli olarak devraldığını ve davacı ile diğer davalı ...arasındaki ilişkiyi

² Nedim Meriç ve Raziye Aksu, “Kambiyo Senetlerinde İrade Yokluğunun ve Bozukluğunun Tespiti ve İspatı”, (2015) 11 (31) LHD, 81. Yazarların, irade bozukluklarından aldatma (hile) hali eksenindeki çalışmalarında olay özeti ve mahkeme kararlarına ilişkin başlık sıralamasından yararlanılmıştır.

bilmesinin mümkün olmadığını ileri sürerek davanın reddini ve %40 kötü niyet tazminatına karar verilmesini istemiştir.

Mahkemece yapılan yargılama, toplanan delillere göre; davalı ...'ın icra takip dosyalarına konu takip dayanağı bonoları silah zoruyla davacı ...'dan aldığı sabit olup davalı sanık ...'ın A. 11. Ağır Ceza Mahkemesinin 2009/148 Esas 2011/299 karar sayılı kararı ile suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek, mağdur (davacı) N.'ye karşı yağma suçlarından dolayı cezalandırılmasına karar verildiği ve kararın kesinleştiği gerekçesiyle icra takip dosyalarının dayanağı 3 adet bonodan dolayı borçlu olmadıklarının tespitine, takip dayanağı senetlerin iptaline, 20/02/2004 ve 28/02/2004 vade tarihli senetlerden dolayı B. 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2004/... esas sayılı dosyasında karar verildiğinden yeniden karar verilmesine yer olmadığına; davalı ...'ın ... hakkında takip yapmaması ...'ın arkadaşı olması göz önüne alındığında iyiniyetli olduğundan söz edilemeyeceği kanaatine varılmakla davalı ... aleyhine inkar tazminatına hükmedilmesine, davalıLtd.Şti'nin kötü niyeti ispatlanamadığından M.Y. Malz.San.Tic.Ltd.Şti ne yönelik tazminat isteminin reddine karar verilmiş, hüküm davalıLtd. Şti. vekili ile diğer davalılar vekilince temyiz edilmiştir.

1- Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına göre, davalı ...ve ...vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir.

2- Davalı ... Malz. Ltd. Şti. vekilinin temyiz itirazlarına gelince; Birleşen B. 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 2005/... E. sy. dava dosyasına konu B. 2. İcra Müdürlüğü'nün 2004/.... esas sayılı takip dosyasında; alacaklı M.Y. Malz. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. tarafından borçlular ..., A. İnş.Tic. Ltd.Şti. ve ... aleyhine 14.04.2004 tarihinde başlatılan kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile toplam 15.374.136.800 TL'nin tahsilinin talep edildiği, davacı-borçlu ...'a ödeme emrinin 22.04.2004 tarihinde tebliğ edildiği ve davacı-borçluya karşı 10.11.2004 tarihinde haciz işleminin yapıldığı, 03.12.2004 tarihinde 23.040,532 TL.yi ödemeyi kabul ettiği ve vekilinin huzurunda bu beyanı imzaladığı görülmüştür. Mahkemece davacı-borçlunun bu beyanı üzerinde durularak bir karar verilmesi gerekirken bu dosya bakımından yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir..."

gerekçesi ile bozularak dosya yerine geri çevrilmekle mahkemesince yeniden yapılan yargılama sonunda mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

HUKUK GENEL KURULU KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki belgeler okunduktan sonra gereği görüldü:

Asıl ve birleşen davalar bonodan dolayı borçlu olunmadığının tespiti istemine ilişkindir.

Davacılar vekili asıl (161 E.) ve birleşen (158-159 E.) dava dilekçelerinde, davacı şirketle davalı ...arasında hizmet sözleşmesi akdedildiğini, sözleşme gereğinin yerine getirilmemesi üzerine adı geçen aleyhine hukuki yollara başvurulduğunu; bunun üzerine adı geçenin davacı şirketin yöneticisi olan diğer davacı ...'ı ölümlü tehdit ederek davacı şirketin keşideci, davacı ...'ın da avalist olduğu altı adet bono ve bu kapsamda sözleşme imzalattığını ve bunların bir kısmını takibe koyduğunu ileri sürerek zora dayalı düzenlenen 60.000,00-TL tutarlı bonolardan her iki müvekkilinin borçlu olmadığını tespitine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Yargılamanın devamı sırasında dava, bonoları takibe koyan (ciro yolu ile hamil sıfatı kazanan) M.Y. Malz. İnş. San. Tic. Ltd. Şti. ile ...'e de yöneltmiştir.

Davalı ...vekili davacının bir başka davada (160 E.) fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmaksızın aynı vakıalara dayanarak 67.000,00-TL üzerinden menfi tespit talep ettiğini ve bu nedenle eldeki davada talebin genişletilmiş olduğunu, davanın süresinde açılmadığını, tanık dinletilmesine muvafakat etmediklerini; kambiyo senetleri illeten mücerret olmakla bonoların neye istinaden düzenlendiğine ilişkin yazılı sözleşmenin dikkate alınması gerektiğini bildirerek davanın reddini savunmuştur.

Davanın yöneltildiği M.Y. Malz. İnş. San. Tic. Ltd. Şti. vekili ile ...vekili, müvekkillerinin bonoyu ciro yolu ile iktisap eden iyi niyetli ve yetkili hamiller olduğunu bildirerek davanın reddini istemişlerdir.

Mahkemece verilen 16.02.2007 gün ve 2004/161 E., 2007/29 K. sayılı ilk hüküm Özel Dairenin 30.04.2012 gün ve 2011/10534 E., 2012/7221 K. sayılı kararı ile kısa karar ve gerekçeli karar arasında farklılık bulunduğu gerekçesiyle usulden bozulmuştur.

Bozmaya uyularak yapılan yargılama üzerine Mahkemece, dinlenen tanık beyanlarına ve davalı ...'in (ve dava dışı arkadaşlarının) davacı ...'a yönelik örgütlü hâlde silahlı yağma eyleminden dolayı Ankara II. Ağır Ceza Mahkemesince verilip kesinleşen mahkûmiyet hükmüne göre davanın kabulü ile davacıların bonolardan dolayı borçlu olmadığını tespitine karar verilmiştir.

Davalı ...Malz. İnş. San. Tic. Ltd. Şti. vekili ile ...ve ...vekillerinin ayrı ayrı temyizleri üzerine karar, Özel Dairece yukarıdaki gerekçe ile bozulmuştur.

Yerel mahkemece bu kez önceki gerekçeler tekrarlanmak ve haciz tehdidi altında verilen taahhüdün borcun kabulü anlamına gelmeyeceği, nitekim "davacının icra haczi baskısı altında olduğu, evinden eşya haczedilerek muhafaza altına alınmasının davacıya madden ve manen zarar vereceği" için

taahhüt verildiği hususunun haciz tutanağına da geçtiği belirtilerek direnme kararı verilmiştir.

Direnme kararını davalı ...Malz. İnş. San. Tic. Ltd. Şti. vekili temyiz etmektedir.

Direnme yolu ile Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık: Zorlama altında keşide edildiği ceza mahkemesi kararı ile sabit olan bonodan dolayı borçsuzluk iddiasının (beyanın geçersizliğine ilişkin definin) sonraki hamillere karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği ve icra takibinin kesinleşmesinden sonraki tarihte yapılan ödeme taahhüdünün cebri icra baskısı altında yapılmış sayılıp sayılamayacağı noktalarında toplanmaktadır.

Uyuşmazlığın çözümlenebilmesi için kambiyo taahhüdünün doğumu ve özellikle irade sakatlığı hâlleri ile bunun kimlere karşı ileri sürülebileceği noktalarının aydınlatılmasında ve cebri icra baskısı altında yapılan ödeme taahhütlerinin hukuki sonuçları üzerinde durulmasında yarar bulunmaktadır. (...)

Türk hukuk öğretisinde kambiyo senetlerinin içerdiği hakkın doğumu konusundaki baskın görüş sözleşme teorisi ile açıklanmakta bu da güven ilkesi ile desteklenmektedir. Bu teoriye göre kambiyo senedinin düzenlenmesi ile içerdiği hak derhal vücut bulmaz, borcun doğumu için ayrıca senedin borç altına girmek kastıyla lehbara da verilmesi yani teslimine ilişkin bir de aynı sözleşmenin mevcudiyeti gerekir (Bozer, A./Göle, C.: Kıymetli Evrak Hukuku, 7.b., Ankara 2017, s.21; Yılmaz, A.L.: Kambiyo Senetlerinde Def'iler, İstanbul 2007, s.51; Öztan, s.106; Kınacıoğlu, s.30 vd.). Bu sözleşmenin kurulması Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri gereği karşılıklı ve aynı yöndeki iradelerin açıklanması ile mümkündür. İradelerin açıklanması ve sakatlanması konusunda da aynı Kanunun hükümleri dikkate alınır.

Bir hukuki işlemin ve bu kapsamda bir sözleşmenin kuruluşunda ortaya konulan iradelerin bozulmamış, bir diğer ifade ile fesada uğramamış olması gerekir. İradedeki bozulmanın, sözleşmenin diğer tarafının ya da üçüncü bir kimsenin tehdidi (korkutması) sonucu ortaya çıkması hâlinde beyan sahibi, sözleşmeyle bağlı tutulamaz (bonoların düzenlendiği 27.01.2004 günü yürürlükte bulunan 818 s. BK m.29; TBK m.37). EREN'e göre taraflardan birinin, karşı tarafın veya üçüncü bir kişinin korkutması sonucu bir irade beyanında bulunması ya da sözleşme yapması hâlinde korkutmadan söz edilir (Eren, F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22.b., Ankara 2017, s.419 vd.; aynı yönde Kocayusufpaşaoğlu, N./Hatemi, H./Serozan, R./Arpacı, A.: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C.I, 6.b., s.471 vd.; Oğuzman, M.K./Öz, M.T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3.b., İstanbul 2000, s.97 vd.).

Korkutma fiili maddi bir vakia niteliğindedir ve kanun koyucu, bu vakianın senede bağlanmasının mümkün olmadığını öngörerek, ispat

vasıtası olarak senet dışındaki delillere başvurulmasına cevaz vermiştir (davanın açıldığı tarihte yürürlükte bulunan 1086 sayılı HUMK m.293/5; 6100 sayılı HMK m.203/ç). Bu düzenleme, özellikle yazılı sözleşmeler bakımından, senede karşı senetle ispat kuralının (HUMK m.290; HMK m.201) önemli istisnalarından birisini oluşturmaktadır (Kuru, B.: Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II, 6. b., İstanbul 2001, s.2297; Postacioğlu, İ.E.: Şehadetle İspat Memnuiyeti ve Hudutları, İstanbul 1952, s.208 vd.; Pekcanitez Medeni Usul Hukuku, C.II, 15.b., s.).

Yukarıda açıklanan ilkeler ışığında kambiyo senetleri ile bunların düzenlenmesine temel teşkil eden asıl borç ilişkisinden soyut bir borç oluşturulduğu, senedi elinde bulunduran kişinin ayrıca alt ilişkiyi ispatlamak zorunda olmadığı; kambiyo senetlerinin de korkutma suretiyle elde edilebileceği ve korkutma vakiasının da tanıkla ispatlanabileceği sonuçlarına varılmaktadır.

Ceza mahkemesi kararlarının hukuk davalarına etkisi 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 53'üncü maddesinde (TBK m.74) düzenlenmiştir. Dava ve takip konusu bononun keşide tarihinde yürürlükte bulunan 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 53'üncü maddesine göre hukuk hâkimi, kusurun veya haksız fiil failinin ayırtım gücüne sahip olup olmadığına tespiti hususunda ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin kurallarıyla bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesinin bu yöne temas eden beraat kararıyla da bağlı değildir. Ceza mahkemesi kararı kusurun takdiri ve zararın miktarını tayin konusunda da hukuk hâkimini bağlamaz. Görüldüğü gibi fiilin, ceza hukuku bakımından suç teşkil etmemesi fail bakımından, o fiilin özel hukuk anlamında haksız fiil sayılamayacağı ve sorumluluk doğurmayacağı biçiminde değerlendirilemez.

Öğretide mahkûmiyet kararlarının da (kural olarak) hâkimi bağlamayacağı görüşü benimsenmiştir (Eren, s.852; Deshenaux, H./Tercier, P.: Sorumluluk Hukuku, çev. S. Özdemir, Ankara 1983, s.174-175; Kılıçoğlu, A.: Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi, AÜHFD, C.XXIX, S.3, s.200). Ne var ki bu bağlamazlık sınırsız değildir; özellikle maddi vakiyi belirleyen ceza mahkemesi kararlarının, sırf bu yönü ile hukuk hâkimince değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir (HGK. 26.11.2014 gün ve 2013/4-1183 E., 2014/960 K.).

Nitekim somut olayda dava konusu bonoların korkutma suretiyle düzenlenerek lehdar ...'a verildiği konusunda ceza kovuşturması yapılmış ve Ankara II. Ağır Ceza Mahkemesince adı geçen hakkında örgüt kurmak ve yönetmek eyleminden dolayı 3 yıl 1 ay 15 gün hapis ve müşteki (dosyamız davacısı) ...'a yönelik silahla, örgüt faaliyeti çerçevesinde, birden fazla kişi ile gasp eyleminden dolayı 10 yıl hapis cezası ile mahkûmiyetine kararı verilmiş; bu karar Yargıtay I. Ceza Dairesinin 21.03.2013 gün ve 2012/4138 E., 2013/2224 K. sayılı kararı ile sanığın bu yöne ilişkin temyiz itirazları reddedilmek

suretiyle kesinleştirilmiştir. Bu bakımdan dava konusu bonoların keşidesine ilişkin davacı iradesinin gerçeği yansıtmadığı ve bonolar dolayısıyla davacı keşidecinin, davalı lehdar ...'a borçlu bulunmadığı vakıası sabit olmuştur.

Bu aşamada bonoların geçersizliğinin ciro yolu ile devralan eldeki dosyanın diğer davalısı M.Y. Malzemeleri İnş. San. Tic. Ltd. Şti.'ne karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği noktasında da durulmalıdır. Bu hususun çözümlenebilmesi için iki ayrı değerlendirme yapılmalıdır. Bunlardan birincisi geçersizlik itirazının hamile karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği, ikincisi ise davacı-keşidecinin icra takibi sırasında borcu ikrar ederek ödeme taahhüdünde bulunmasının borcu kabul (geçersizlik itirazından feragat) olarak kabul edilip edilmeyeceği noktalarıdır.

Her şeyden önce 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun "Defiler" başlıklı 599'uncu maddesine göre bonodan (poliçeden) dolayı kendisine müracaat olunan kimse keşideci veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya mevcut olan münasebetlere dayanan defileri müracaatta bulunan hamile karşı ileri süremez; meğer ki hamil, bonoyu iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun. Somut olayda davalı hamil M.Y. Malzemeleri İnş. San. Tic. Ltd. Şti.'nin bonoları iktisap ederken bile bile borçlunun zararına hareket ettiğine dair bir iddia bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile adı geçen iyi niyetli hamil olduğunda kuşku yoktur. Defilerin iyi niyetli hamile karşı ileri sürülebilmesi de tamamen engellenmiş değildir.

Yılmaz'a göre kambyo senetlerindeki defiler "hukuki görünüşe güven" ilkesi çerçevesinde herkese karşı ileri sürülebilen defiler ve iyi niyetli hamillere karşı ileri sürülemeyen defiler olarak ikiye ayrılmaktadır (Yılmaz, s.171 vd.).

Herkese karşı ileri sürülebilen defiler ise:

1. Doğrudan defiler;
 2. Senet metninden anlaşılan defiler ve
 3. Senetteki beyanın hükümsüzlüğüne taalluk eden defiler
- olarak üç alt gruba ayrılmaktadır.

Senetteki beyanın hükümsüzlüğüne taalluk eden defilerin ileri sürülmesinin noktasında önem arz eden husus hükümsüzlüğün senette değil, senedin oluşturulmasına ilişkin keşideci iradesinde kendisini göstermektedir. İmzanın sahte olması veya korkutma suretiyle atılmış olması, temsil yetkisini haiz olmayan kimsenin kambyo senedi düzenlemesi gibi hâllerde herkese karşı ileri sürülebilen, mutlak nitelikte bir hükümsüzlük def'i mevcuttur (Yılmaz, s.196). İmzanın zorla (tehdit, korkutma suretiyle) atılmış olmasında keşidecinin bir kambyo senedi düzenleyerek tedavüle çıkartma iradesinin bulunduğundan söz edilemez ve keşidecinin bu yöndeki beyanı –velev iyi niyetli olsa dahi– herkese karşı ileri sürülebilir (Yılmaz, s.209).

Kural olarak borcun çekince (ihtirazi kayıt) ileri sürülmeksizin ödenmesi ya da ikrar edilmesi, borcun mevcudiyetinin kabulü anlamına gelir ve bundan sonra menfi tespiti ilişkin iddia dinlenemez. Henüz icra takibinin kesinleşmediği dönemde, özellikle ihtiyati haczin infazı sırasında borçlunun (haciz ve muhafaza yapılmasını engellemek amacıyla) borcu kabul ederek ödeme taahhüdünde bulunması, cebri icra baskısı altında yapıldığı gerekçesiyle gerçek anlamda bir borç ikrarı sayılmamaktadır (HGK. 16.03.2016 gün ve 2014/19-272 E., 2016/324 K.). Ancak borçluya takibe itiraz hakları kullandırılmış ve icra takibi kesinleşmişse artık borçlunun ikrarı veya ödeme taahhüdünün cebri icra baskısı altında verildiği kabul edilemez; böyle bir ikrarın irade sakatlığı nedeniyle geçersizliğinden söz edilemez.

Somut olayda icra takibi kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile yapılmış olup, bu takip türünde ödeme emrine itiraz usulü bulunmamaktadır. Borçlu (keşideci) ancak imzaya ya da borca yönelik itirazlarını ödeme emrinin kendisine tebliğinden itibaren beş gün içinde icra mahkemesi nezdinde “şikâyet” yolu ile ileri sürebilmekte (İİK m.169-170) ve ayrıca tedbir kararı verilmedikçe (İİK m.22) bu şikâyet takibi durdurmamaktadır. Diğer bir ifade ile bu takip türünde, takibe yönelik şikâyete başvurulsa dahi takibin kesinleşmesi engellenememekte ve ödeme yapılmaması hâlinde alacaklı, borçluya ait para, mal ve haklar üzerine haciz konulmasını isteyebilmektedir. Nitekim dava konusu takip dosyasında da 10.11.2004 günü borçlu keşidecinin adresinde haciz yapılmıştır.

Eldeki dava (haciz tarihinden önce) 25.03.2004 tarihinde açılmıştır.

Yapılan açıklamalar ve gösterilen yasal düzenlemeler bir arada değerlendirildiğinde:

Dava konusu bonoların davalılardan ...'in suç sayılan bir fülle ve tehdit suretiyle elde ettiği, davacı-keşidecinin bono düzenleme iradesinin bulunmadığı ve buna ilişkin definin iyi niyetli sonraki hamiller de dâhil olmak üzere herkese karşı ileri sürülebileceği hususları sabittir. Önceden menfi tespit davası açan borçlunun, haciz sırasında borçlu olmadığına ilişkin iddialarını tutanağa geçirmek suretiyle ödeme taahhüdünde bulunması da bu taahhüdün, çekince (ihtirazi kayıt) ileri sürülerek ve cebri icra baskısı altında yapıldığı anlamına gelir. Diğer bir ifade ile somut olayın, yukarıda açıklanan özellikleri nedeniyle davacı keşidecinin ödeme taahhüdünde bulunması, borçlu olduğunun ikrarı olarak kabul edilemez.

Hâl böyle olunca, yerel mahkemenin bonoların gasp suretiyle elde edildiği ve davacının cebri icra baskısı altında taahhüt verdiği hususunun haciz tutanağına da geçtiği gerekçesiyle verdiği direnme kararı yerindedir.

Bu nedenle direnme kararı onanmalıdır.

SONUÇ: Yukarıda açıklanan nedenle davalı ...Malz. İnş. San. Tic. Ltd. Şti. vekilinin temyiz itirazlarının reddi ile hükmün ONANMASINA, aşağıda dökümü yazılı (3.073,95-TL) harcın temyiz edenden alınmasına, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun geçici 3'üncü maddesi çerçevesinde uygulanmasına devam olunan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 440'üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde karar düzeltme yolu açık olmak üzere 13.06.2018 gününde oy birliği ile karar verildi.”³

II. OLAY ÖZETİ

İnceleme konusu karar kapsamında mahkemeden talep edilen hukuki korunma talebi, kambiyo senedine dayalı menfi tespit istemine ilişkindir. Davacı keşideci, davalılar aleyhine ikame ettiği menfi tespit davası ile imzası bulunan bonolardan dolayı borçlu olmadığını tespitini, zira bu bonoların ölümle tehdit edilmek suretiyle şirketi ve kendisi aleyhine zorla imzalatılmış olduğunu ileri sürmüştür. Ciro yoluyla devredilen dava konusu diğer senetlerin cirantası olan M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti.'ne de dava yöneltilerek takibe konulan senetlerin iptali ile davacının borçlu olmadığını tespiti talep edilmiş ve bu davalar birleştirilmiştir. Davalılar, davacının bu iddiasının yazılı delille ispatlanması gerektiğini, kambiyo senetlerinde soyutluk prensibinin geçerli olduğunu belirterek davanın reddini talep etmişler, diğer davalı M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti. ise kendisinin senedi iyiniyetle devralan sonraki yetkili hamil olduğunu ve bu sebeple kendisine karşı bu savunmanın ileri sürülemeyeceğini beyan ederek davanın reddi ile kötüniyet tazminatı talep etmiştir. Davacı ayrıca davalılar aleyhine suç duyurusunda bulunmuş ve gerçekleştirilen kovuşturma faaliyeti sonucunda Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi failer hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma, yönetme ve yağma suçlarından dolayı mahkumiyet hükmü vermiş ve bu hüküm kesinleşmiştir. Hukuk yargılamasında yerel mahkeme tarafından dava hakkında verilen ilk hüküm davalılar ve diğer davalı olan M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti. tarafından temyiz edilmiş ve bu karar Yargıtay 19. Hukuk Dairesi tarafından kısa karar ile gerekçeli karar arasında farklılık olduğu gerekçesiyle usulden bozulmuştur. Yeniden yargılama faaliyeti sonucu ilk derece mahkemesi, davacının iddia ettiği tehdit fiili hakkında ceza mahkemesi kararını gözeterek davanın kısmen kabulü ile dava konusu senetler bakımından davacının borçlu olmadığını tespitine karar vermiştir. Bu karar (metinden anlaşıldığı üzere), davalılar ile diğer davalı M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti. tarafından

³ YHGK. 13.06.2018, E. 2017/19-1627, K. 2018/1187 (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi: 15.06.2020); ayrıca kararın def'i ile ilgili kısmı için bkz. Mahmut Coşkun, Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku, (Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara 2019), 141-143.

tekrar temyiz kanun yoluna taşınmıştır. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi ise, diğer davalılar bakımından mahkemece delillerin takdirinde isabetsizlik olmadığını ve fakat davalı M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti. bakımından, bu davalının başlattığı icra takibinde haciz safhasında ödeme taahhüdü alındığı ve bir miktar paranın ödenmesinin kabul edildiği gerekçesi ile bu vakıa üzerinde durulması gerektiğinden kararın bozulmasına hükmetmiştir. Yerel mahkeme, haciz tehdidi ve icra baskısı altında verilen taahhüdün borcun kabulü anlamına gelmeyeceğini, haciz tutanağına da bu durumla ilgili kayıt koyulduğunu gerekçe göstererek kararında direnmiştir. Yerel mahkemenin direnme kararını yerinde görmeyen özel dairece ve davalı itirazları ile dosya Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK) huzuruna getirilmiştir. YHGK tarafından nihayete eren davada yüksek mahkeme, dava konusu bonoların suç sayılan bir fiil ve tehditle ele geçirildiğini ve buna ilişkin def'inin iyiniyetli üçüncü kişilerde dahil herkese karşı ileri sürülebileceğini belirtmiştir. Yine YHGK, önceden menfi tespit davası açan davacı bakımından, haciz sırasında borçlu olmadığına ilişkin iddiaları da tutanağa geçirerek ödeme taahhüdünde bulunmasını, cebri icra baskısı altında yapıldığı ve borcun ikrarı niteliğinde olmadığı şeklinde yorumlamıştır. Bu sebepler ve diğer birtakım gerekçeler ile YHGK, yerel mahkeme tarafından verilen direnme kararını yerinde görmüş ve hükmün onanmasına karar vermiştir.

III. MAHKEME KARARLARI

A. YEREL MAHKEME KARARI

İlk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılamada; toplanan deliller, tanık anlatımları ve davalı (ile dava dışı arkadaşları) hakkında davacıya yönelik suç işlemek amacıyla örgüt kurma, yönetme ve yağma suçlarından dolayı mahkumiyet kararı verilmesi ve bu kararın kesinleşmiş olması da gözetilerek davanın kısmen kabulüne hükmedilmiştir. Bu minvalde davacının takip konusu bonolardan dolayı borçlu olmadığına tespitine, takip dayanağı senetlerin iptaline, diğer bir davaya konu olmuş ve karara bağlanmış senetler hakkında karar verilmesine yer olmadığına ve davalılardan biri aleyhine inkar tazminatına hükmedilmesine karar verilmiştir. Ayrıca davalı M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti.'nin kötüniyeti sübut bulmadığından onun aleyhine talep edilen tazminat isteminin reddine karar verilmiştir.

Yerel mahkeme, Yargıtay'ın bozma kararı sonrasında yaptığı yeniden yargılama sonucunda, davalı M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti. tarafından davacıya yöneltilen icra takibinde alınan ödeme taahhüdü bakımından da değerlendirmede bulunmuştur. Mahkeme, haciz tehdidi altında verilen taahhüdün borcun kabulü anlamına gelmediğini, haciz tutanağında da ihtirazı kayıt olarak bu durumun belirtildiğini gerekçe olarak göstermiş ve bu yönden davanın kabulü kararında direnmiştir.

B. YARGITAY 19. HUKUK DAİRESİ KARARI

Yerel mahkeme kararının davalı M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti. ve diğer davalılar tarafından temyizi üzerine Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, diğer davalıların temyiz itirazlarını yerinde görmemiş ve taleplerini reddetmiştir. Yüksek mahkeme davalı M.Y. Malzeme İnş. San. Tic. Ltd. Şti. bakımından yaptığı değerlendirmede ise, davalı tarafından borçlu şirket ve kişi aleyhine başlatılan icra takibinde, borçlu hakkında 10.11.2004 tarihinde haciz işlemi yapıldığına ve borçlunun 03.12.2004 tarihinde ödeme yapmayı kabul ettiğine dikkat çekerek mahkemece bu beyan üzerinde durularak bir karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay özel dairesi bu dosya bakımından ilk derece mahkemesi kararını yerinde görmeyerek bozma kararı vermiş ve dosya yerel mahkemeye gönderilmiştir.

İlk derece mahkemesi ise yukarıda yer alan sebeplerle mezkur dosya hakkında verdiği kararda direnmiştir. Direnme kararının davalı tarafından temyizi üzerine dosya Yargıtay Hukuk Genel Kurulu huzuruna gelmiştir.

C. YARGITAY HUKUK GENEL KURULU KARARI

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu yaptığı inceleme sonucunda yerel mahkemenin direnme kararının onanmasına hükmetmiş ve bu kararında şu gerekçelere dayanmıştır:

a. Kambiyo senetleri ile borçlanılması, bunların düzenlenmesine temel teşkil eden asıl borç ilişkisinden soyut bir ilişki yaratır ve senedi elinde bulunduran kişi ayrıca temel ilişkiyi ispat zorunda kalmaz.

b. Korkutma fiili, maddi bir vakıa niteliğindedir ve bu vakıa tanıkla ispat edilebilir.

c. Maddi vakıayı belirleyen ceza mahkemesi kararlarının bu yönü hukuk hakimi tarafından da değerlendirilmeli ve dikkate alınmalıdır.

d. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi fail (lehtar) hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurma, yönetme ve silahla, örgüt faaliyeti çerçevesinde, birden fazla kişi ile yağma suçlarından dolayı mahkumiyet hükmü vermiş ve bu hüküm kesinleşmiştir. Böylece dava konusu bonoların davacının gerçek iradesini yansıtmadığı ve bonolar dolayısıyla davacının, davalı lehtara borçlu olmadığı vakıası sabit olmuştur.

e. İmzanın tehdit, korkutma suretiyle zorla atırılması halinde keşidecinin iradesinden söz edilemez ve keşidecinin bu yöndeki beyanı iyiniyetli hamiller de dahil herkese karşı ileri sürülebilir.

f. Önceden menfi tespit davası açan borçlunun, haciz sırasında borçlu olmadığına ilişkin iddialarını tutanağa geçirerek ödeme taahhüdünde bulunması, bu taahhüdün ihtirazi kayıtlı ve cebri icra baskısı altında yapıldığı anlamına gelir. Bundan dolayı mezkur ödeme taahhüdü borcun ikrarı niteliğinde değildir.

IV. KARARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnceleme konusu karar, kambiyo senetlerinde def'i konusu bağlamında önemli bir tartışmanın ekseninde yer almaktadır. Bundan dolayı öncelikle mezkur kararda yer alan ve tartışılması gereken temel sorunlar tespit edilecek ve akabinde karara konu def'inin doktrin ve hukuk uygulaması ışığında hukukumuzdaki durumuna yer verilecektir.

A. HUKUKİ PROBLEMLER

Yukarıda yer alan olay ve merci kararları incelendiğinde tartışılması gereken temel sorun; korkutma altında kambiyo senedi düzenlenmesi halinde bu sebeple ileri sürülen def'inin vasfı ve etkisinin ne olacağı, senedin tedavülü halinde sonraki iyiniyetli hamillere karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği meselesidir. Bunun yanında diğer sorun, kambiyo senedine dayalı olarak başlatılan icra takibinde ödeme taahhüdü verilmesi halinde bu beyanın borcun ikrarı anlamına gelip gelmeyeceği, menfi tespit davası bakımından önemi ve özellikleri konusudur. Bu minvalde ceza mahkemesi kararlarının hukuk yargılamasındaki etkisi ve irade sakatlığı halinin ispatı üzerinde de kısaca durulacaktır.

B. TÜRK HUKUKUNDA KORKUTMA DEF'İ

1. Genel Olarak

Taraflar arasında bir sözleşmenin kurulması için aranan esaslı şart, karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıdır⁴. İrade açıklamasının sağlıklı olmaması, sakat (bozuk) olduğu anlamına gelir ve bu durum açıklamanın oluşumundaki bir etkenden ya da açıklamanın iradeye uymamasından kaynaklanabilir⁵. İrade açıklamasının oluşmasındaki etkenlerden kaynaklanan bozukluklar, yanılma (hata), aldatma (hile) ya da korkutma (ikrah) şeklinde vuku bulmaktadır⁶. Esasen TBK m.30-39 hükümleri arasında tanzim olunan bu irade sakatlıkları aksi öngörülmedikçe diğer tüm hukuki işlemlere de kıyasen uygulanır⁷. İrade sakatlıklarından biri olan korkutma hali TBK m.37-39 hükümlerinde

⁴ Doktrinde Eren'e göre, irade beyanı kavramı yerine irade açıklaması kavramı kullanılmalıdır. Zira irade, beyan olmadan başka faaliyetlerle de dış dünyaya yansıtılabilir. Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (22. Baskı, Ankara 2017), 127 vd. 6098 sayılı TBK da irade açıklaması kavramını kullanmış olup, yazımızda kanun metnine uygun olarak irade açıklaması deyişi kullanılacaktır.

⁵ M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C I, (Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, İstanbul 2014), 92; irade bozukluğu hallerinde irade ile açıklama arasında bilmeden ve istemeden, bilinçsiz olarak bir uyumsuzluk meydana gelir; bkz. Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, Borçlar Hukuku, (Bursa 2018), 61.

⁶ Oğuzman ve Öz, 93.

⁷ Oğuzman ve Öz, 93.

düzenlenmiştir ve korkutma sonucu sözleşme yapan kişinin bu sözleşme ile bağlı olmadığı öngörülmüştür.

Korkutma halinden bahsedebilmek için gerçekleşmesi gereken birtakım koşullar bulunmaktadır: Öncelikle kişi, söz ya da davranışlar yoluyla gerçekleşen bir tehdide maruz kalmış olmalıdır. Yapılan bu tehdit, ağır ve yakında gerçekleşecek⁸ ciddi bir tehlike meydana geleceği kanısı uyandırarak kişinin sağlıklı iradesini olumsuz yönde etkilemelidir. Tehdit, kişinin kendisine veya yakınlarına yönelik olmalıdır; gerçekleşeceği söylenen bu tehlike kişilik değerlerine ya da malvarlığı değerlerine yönelik olabilir. Tehdit hukuka aykırı olmalı ve gerçekleştirilen bu haksız eylem sonucu kişi o hukuki işlemi yapmalıdır⁹. İrade bozukluğu halinde hukukumuzda öngörülen yaptırım iptal edilebilirlik olup¹⁰, korkutmaya maruz kalan kişi, bu eylemin etkisinin ortadan kalktığı tarihten itibaren bir yıl içerisinde bozucu yenilik doğurucu beyan niteliğinde olan iptal hakkını kullanabilir (m.39).

Def'i, ileri sürülen bir talebe karşı kişinin istenen edimi yerine getirmeyeceğini belirten ve hukuki bir sebebe dayanan açıklamasıdır¹¹. Borcun yerine getirilmeme nedenini gösteren bir savunma aracıdır. Kıymetli evrak hukukunda def'i kavramı özellik arz etmekte, bir borcun hiç doğmadığı veya sona erdiği açıklamasını ifade eden itiraz kavramını da kapsar şekilde ve geniş anlamda kullanılmaktadır¹².

⁸ Kişiye yönelik bizzat ya da yakınları hedef alınarak gerçekleştirilen bu tehdidin ağır olması, zarar olasılığının yoğunluğunu, yakın olması da ciddiyetini göstermektedir; Bilgili ve Demirkapı, 68.

⁹ Oğuzmanve Öz, 116-118. Tehdit ile hukuki işlemin kurulması arasında illiyet bağı olmalıdır; Erol Cansel ve Çağlar Özel, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C 1, (Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara 2017), 176; Mehmet Ayan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (Ankara 2016), 226.

¹⁰ TBK m.37 hükmünde yer alan korkutma sonucu sözleşme yapanın bu "sözleşmeyle bağlı olmaması" kuralı hukuki niteliği bakımından doktrinde tartışmalıdır. Bu yaptırımın hukuki niteliği ile ilgili doktrinde geçersizlik, kısmi geçersizlik görüşleri bulunmakla beraber hakim görüş iptal teorisi yönündedir. İptal teorisine göre kişi, kanunda belirtilen süreler içerisinde iptal hakkını kullanıncaya kadar sözleşme geçerli bir sözleşme gibi hüküm ve sonuç doğurur; ancak iptal hakkının kullanılması ile sözleşme baştan itibaren geçersiz olur ve yerine getirilen edimlerin de iadesi gerekir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cansel ve Özel, 178.

¹¹ Reha Poroy ve Ünal Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, (Gözden Geçirilmiş ve Yeniden Yazılmış 22. Baskı, İstanbul 2018), 101.

¹² Poroy ve Tekinalp, 101; İbrahim Arslan, "Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def'ileri", (2008) 16 (1) SÜHFD, 11 vd.; Fırat Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku, (Güncelleştirilmiş 20. Baskı, Ankara 2016), 45; Şaban Kayıhan ve Mustafa Yasan, 6728 Sayılı Kanun İle Değişmiş Türk Ticaret Kanunu Ve Çek Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku, (4. Baskı, Ankara 2017), 39; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya, Kıymetli Evrak Hukuku, (Güncellenmiş 7. Baskı'dan 10. (Tıpkı) Baskı, İstanbul 2015), 59-60; Lerzan Yılmaz, Kambiyo Senetlerinde (Çek, Bono, Poliçe'de) Def'iler, (İstanbul 2017), 137 vd.

2. Kambiyo Senetlerinde İrade Sakatlıkları Bağlamında Korkutma Def'i ve Cebir

Kıymetli evrak hukukunda ve özellikle kıymetli evrakın en önemli türünü oluşturan kambiyo senetleri hukukunda def'iler önemli bir yere sahiptir. Ancak doktrinde def'i türlerine ve tasnifine ilişkin bir fikir birliği bulunmamaktadır¹³. Doktrinde yazarlar def'ileri farklı başlıklar altında sınıflandırmakla beraber def'i türlerinden biri olan irade sakatlıklarını ve bu minvalde korkutma def'ini de farklı gruplar altında incelemektedirler.

TTK'nın "Borçlunun def'ileri" kenar başlığını içeren m.825/f.1 hükmüne göre, "*Borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin geçersizliğine ilişkin veya senet metninden anlaşılan def'ilerle alacaklı kim ise ona karşı, şahsen haiz bulunduğu def'ileri ileri sürebilir.*" Kanun hükmünden yola çıkarak def'iler; senedin geçersizliğine ilişkin def'iler, senet metninden anlaşılan def'iler ve kişisel def'iler olmak üzere üç grup altında incelenebilir. Nitekim doktrinde bir kısım yazarlar¹⁴ bu ayrıma göre def'ileri gruplandırmakta ve örneklemektedir¹⁵. Korkutma def'i, imzanın zorla attırılması hali doktrindeki görüşler ile birlikte aşağıda değerlendirilecektir.

Helvacı'ya göre, irade bozukluğu halleri, sakat da olsa bir iradenin açıklanmış olması nedeniyle mutlak def'i başlığı altında geçersizlik def'i teşkil etmezler. Ancak korkutma halinde, bu eylem zorla imza attırma düzeyinde olduğu takdirde farklı bir sonuca varılmalı ve geçersizlik def'i olarak nitelendirilmelidir¹⁶. Bu halde geçersizlik def'i olarak nitelendirilen korkutma

¹³ Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2017), 64; emre yazılı senetlerde hakim ve klasik görüş ile öğretilde yapılan diğer ayrımlar bakımından bkz. Poroy ve Tekinalp, 98-99; def'i kavramının ele alınması ve sonuçlarının tespit edilmesinde kıymetli evrak ile ilgili teorilerin etkisi olduğu ve bu tasnifin doktrine bırakıldığı yönünde açıklamalar için bkz. Arslan, 15.

¹⁴ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, 64; Arslan, 15; maddi özelliklerine göre def'iler üst ayrımında bu şekilde üçlü incelemeye yer veren görüş için bkz. Öztan, 46; Pulaşlı, 64 vd.

¹⁵ Senet metninden anlaşılan def'iler, senedin ön, arka yüzü ve alonj kısmından anlaşılabilen ve herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilen def'ilerdir. Geçersizlik def'i, senet metninden anlaşılabilen, geçersizlik şahsında doğan kişi tarafından herkese karşı ileri sürülebilen def'ilerdir. Bundan dolayı senet metninden anlaşılan def'iler ile geçersizlik def'iler mutlak def'i grubunda sayılmaktadır. Zira her iki def'i grubu da herkese karşı ileri sürülebilmektedir. Kişisel def'iler ise nispi def'i olarak adlandırılmakta ve bu def'iler ancak ilgisi tarafından alacaklı kim ise ona karşı ileri sürülebilecek def'ilerdir. Sadece ilişki tarafları arasında ileri sürülebilir ve kural olarak üçüncü kişilere karşı bu savunmalar yöneltilemez. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, 64-68; Arslan, 15-17.

¹⁶ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, 67. Yazarlar bu durum haricinde irade sakatlığı hallerini kişisel olmayan nispi def'iler başlığı altında değerlendirmektedir. Bu halde tarafları arasında kişisel def'i olarak ileri sürülürken, senedi devralan diğer kişilere karşı ancak kötüniyetle iktisap ettikleri veya iktisabında ağır kusurlu oldukları halde ileri sürülebilir; bkz.. 70.

def'i, sadece geçersizlik kişiliğinde doğan şahıs tarafından ve fakat herkese karşı ileri sürülebilir¹⁷.

Poroy/Tekinalp, bu bağlamda hukuki görünüşe güven ve isnat edebilme teorileri çerçevesinde konuya çözüm getirmektedirler. Yazarlara göre, burada meydana gelen olaya borçlunun sebep olup olmadığına bakılmalı ve ortaya çıkarılan, yaratılan kambiyo senedi görüntüsünün borçluya isnat edilebilir olup olmadığı incelenmelidir. Borçlunun senedi zor kullanılarak imzalamış olması halinde hukuki durum değişir ve meydana gelen kambiyo ilişkisi borçluya isnat edilemez¹⁸. Bu halde geçersizlik def'i niteliğindeki bu savunma herkese karşı ileri sürülebilecektir. Yazarlara göre, geçersizlik def'ileri kapsamında isnat def'ileri de bulunmaktadır ve her ne kadar doktrinde¹⁹ bunlar ayrı gösterilse de aralarında ayrımı zorunlu kılan ciddi bir fark bulunmamaktadır. İsnat def'ileri; senedin geçerli bir şekilde tanzim edilmediği, senet dolayısıyla geçerli bir şekilde borçlanılmadığı ve senedin hukuki görünüşe güven beklentisini de borçlunun yaratmadığı halleri kapsamaktadır²⁰. Yazarlar hile ve tehdit halini hata ve gabinden ayırmakta; hile ve tehdidin üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesini ancak hata ve gabinin ise kişisel def'i olarak tarafları arasında ileri sürülebilmesini savunmaktadırlar²¹.

Öztan'a göre, “*imzanın şahsın fiziki varlığını doğrudan etkileyerek, doğrudan doğruya cebirle, zorla atırılmış olması hallerinde*” borçlu bu durumu mutlak bir def'i olarak herkese karşı ileri sürebilecektir. Zira bu halde borçlu, eyleminin sonuçlarını bilerek ve isteyerek özgür iradesiyle hareket ettiği yönünde bir isnada maruz kalmaz. Bu halde bireyin menfaati esası, senedin sağladığı kamu güveni esasına üstün tutulur²².

Pulaşlı da irade sakatlıkları bağlamında korkutma halini, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler kapsamında incelemiş ve kişisel himayeye ilişkin bir def'i olarak saymıştır²³.

İrade bozukluğu hallerinden korkutma def'ini geçersizlik def'ileri başlığı altında isnat def'ileri bölümünde inceleyen *Arslan* 'a göre, borçlunun kambiyo

¹⁷ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, 66.

¹⁸ Poroy ve Tekinalp, 100-101; ayrıca bkz. 104; Numan Sabit Sönmez, Kambiyo Senetlerinde Şahsi Def'iler, (İstanbul 2019), 37.

¹⁹ Geçersizlik def'i ile isnat def'inin farklı def'i grupları olduğunu savunan düşünceye göre, isnat def'ilerinde senede atılan imza sebebiyle meydana gelen hukuki görünüşten sorumluluk söz konusudur; ancak geçersizlik def'i hallerinde ise kambiyo taahhüdünün ve o işlemin geçerliliği mevzu söz konusu olmaktadır; bkz. Poroy ve Tekinalp, 102, dn. 36.

²⁰ Poroy ve Tekinalp, 102.

²¹ Poroy ve Tekinalp, 104 ve 108.

²² Öztan, 46-47; aynı yönde, Ahmet Fevzi Kibar, “Kambiyo Senetlerinde Temel İlişki”, (2018) 7 (27) BFHD, 575; yazara göre, imzanın kişiye doğrudan uygulanan cebir sonucu zorla atırılması hali, senette mevcut olan taahhüdün geçersizliğinden doğan bir mutlak def'idir.

²³ Pulaşlı, 64-65.

taahhüdünde bulunmasında irade sakatlıkları etkili olmuşsa borçlu buna dair isnat def'ini herkese karşı ileri sürebilir²⁴. Yazar sadece hile ve tehdit halini isnat def'i kapsamında incelemiş ve gerekçe olarak borçlunun tutumuyla hukuki görünüşe sebebiyet vermediğini belirtmiştir²⁵.

Çamoğlu'na göre, yanılma, aldatma ve korkutma şeklindeki irade bozuklukları, borçluya kendisinden alacak talebinde bulunan herkese karşı ileri sürebileceği bir mutlak def'i imkanı vermektedir²⁶. Yazara göre, bir kimseye kambiyo senedinin korkutma yoluyla imzalatılması ve böylece borç altına sokulması, kambiyo senedinin geçersizliğine ilişkin mutlak def'idir. Bu def'i, TBK m.39 uyarınca iptal hakkının kullanılması kaydıyla senette sonradan hak sahibi olan iyiniyetli hamiller de dahil herkese karşı ileri sürülebilir²⁷.

Kayıhan'a göre, imzanın zorla atırılması halinde kişinin sözleşme yapma iradesinden bahsedilemez ve bu işlem kişinin iradesi bulunmadığından yokluk yaptırımına tabidir. Bundan dolayı kendisine zorla kıymetli evrak düzenlettirilerek borç altına sokulan kişi sadece lehtara değil, senedi devralan üçüncü kişilere karşı da bu def'iyi ileri sürebilir ve bu def'i senedin hükümsüzlüğüne ilişkin bir savunma teşkil eder²⁸.

Türk'e göre, korkutma (ikrah) ile maddi cebir birbirinden ayrılmalıdır. Korkutma halinde, tehdit sonucu ortaya çıkmış ve bu yüzden hukuken bağlayıcı olmasa da bir irade bulunmaktadır. Ancak maddi cebir halinde senet ile borçlanan kişi üzerinde ciddi bir fiziki baskı vardır ve bu durum mutlak def'i olarak herkese karşı ileri sürülebilir²⁹. Yazar maddi cebiri mutlak etkili geçersizlik def'i olarak zikretmiş ve bu durum dışındaki korkutmayı ise nispi etkili geçersizlik def'i olarak açıklamıştır³⁰.

²⁴ Arslan, 25; yazara göre geçersizlik def'ileri, kanunda öngörülen geçersizlik def'ileri, kambiyo sözleşmesinin bulunmaması ve isnat def'ileri olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Isnat def'ileri ve kanunda öngörülen geçersizlik def'ileri iyiniyetli hamile karşı da ileri sürülebilir ve fakat kambiyo sözleşmesinin bulunmadığı def'i iyiniyetli üçüncü kişi olan hamile karşı ileri sürülemez; ayrıca bkz. 27.

²⁵ Arslan, 26.

²⁶ Ersin Çamoğlu, "Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları)", (2019) 35 (3) BATİDER, 12-13 (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi, Erişim Tarihi: 18.06.2020).

²⁷ Çamoğlu, 15-16 ve ayrıca bkz. dn. 24 .

²⁸ Şaban Kayıhan, Kıymetli Evrak Hukuku, (6. Baskı, Ankara 2019), 71; yazar, inceleme konusu karara da yer vererek (bkz. dn. 82) Yargıtay'ın da aynı görüşte olduğunu belirtmiştir.

²⁹ Ahmet Türk, "Kambiyo Senedi Borçlusuna Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler", (2005) 7 (0) DEÜHFD, 347; aynı yönde Özgür Doğan, Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def'ileri, (Ankara 2020), 135-136; yazar, bu halin kambiyo hukuku bakımından bir geçersizlik def'i teşkil ettiğini ve iyiniyetli hamiller de dahil herkese karşı ileri sürülebileceğini (mutlak nitelikte olduğunu) ifade etmektedir.

³⁰ Türk, 348; yazar aynı zamanda nispi etkili geçersizlik def'ilerini isnat def'ileri olarak adlandırmış ve iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebileceğini beyan etmiştir. Yazara

Doktrinde yazarların büyük çoğunluğu korkutma def'ini geçersizlik def'i veya bu kapsam dahilinde isnat def'i olarak belirtmekle beraber bu def'iyeye kişisel def'iler arasında yer verenler de bulunmaktadır³¹. Kişisel def'i olarak zikredilmesi halinde kural olarak³² bu iddia, senedi sonradan devralan kişilere karşı ileri sürülemez ve sadece tarafları arasında ileri sürülebilen bir savunma açıklaması olacaktır.

Yukarıda yer alan açıklamalar kapsamında korkutma def'inin türü ve etki çevresi ekseninde yapılan tartışmalar dikkate alındığında, bir kısım yazarlar korkutma def'ini doğrudan geçersizlik def'i niteliğinde bir mutlak def'i olarak görmüşlerdir. Diğer bir kısım yazarlar ise ancak maddi cebir niteliğinde, fiziki bir güç kullanılarak yapılan korkutmayı geçersizlik def'i olarak saymışlardır. Bunun gibi korkutma def'ini geçersizlik def'i kapsamında bir isnat def'i olarak nitelendiren yazarlar da bulunmaktadır. Ayrıca korkutma haline dayalı def'iyi nispi def'i sayan görüşler de bulunmaktadır. Korkutma def'inin geçersizlik def'i ya da isnat def'i sayılması halinde bu def'i iyiniyetli üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir. Ancak nispi def'i sayılması halinde ancak tarafları arasında ileri sürülebilen ve kural olarak³³ üçüncü kişi ilgililere yöneltilemeyen bir def'i olacaktır. Konuya ilişkin görüşümüz aşağıda ayrıntılı olarak belirtilecektir.

C. HACİZ SIRASINDA ÇEKİNCE İLERİ SÜRÜLEREK VERİLEN ÖDEME TAAHHÜDÜ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

Borçlu, kambiyo senedinde yer alan taahhüdünün geçersiz olduğu ve imzanın kendisini bağlamayacağı sebebine dayanarak bir menfi tespit (senedin iptali) davası açabilir³⁴. Bu dava ile aleyhine kambiyo senetlerine dayalı icra

göre, bu def'ilerin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için kişisel def'ilerden farklı olarak bile bile borçlu zararına iktisap şartı aranmaz; hamilin kötüniyetli veya iktisapta ağır kusurlu olduğunun ispatı yeterlidir.

³¹ Erhan Günay, Uygulamalı Bono Rehberi, (Ankara 2018), 204. Meriç ve Aksu ise irade yokluğu ve irade bozukluğu halleri arasında bir ayrım yapmakta, irade yokluğu halinde bunun iyiniyetli hamillere karşı ileri sürülemez kişisel def'i teşkil ettiğini, borçlunun kambiyo taahhüdünde bulunma iradesini sakatlayan sebeplerde ise somut olaya göre inceleme yapılması gerektiğini belirtmektedir; bkz. 83-84.

³² Bu bağlamda bile bile borçlu zararına iktisap hali istisna teşkil eder. Bile bile borçlu zararına iktisap, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m.3 hükmüne göre kötüniyet halinden farklıdır. TMK m.3 gereği anlaşılan kötüniyet, hakkın geçişine engel olan bir eksikliği bilmek ya da bilebilecek durumda olmak iken, burada üçüncü kişi bile bile borçlu zararına hareket ederek senedi devralmaktadır. Belli bir kastın arandığı bu halde borçlu, hamilin kötüniyetini kanıtlamalıdır; bkz. Pulaşlı, 70.

³³ Bilgi için bkz. dn 32 ve 16.

³⁴ Türk. 334. Borçlu, hakkında icra takibi başlatılmadan önce veya sonra menfi tespit davası açabilir ve çeşitli sebeplerle (korkutma sebebiyle senetteki taahhüdün geçersiz olduğunu ileri sürmesi gibi) borçlu olmadığını ileri sürebilir. Geniş bilgi için bkz. Baki Kuru, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, (İstanbul 2016), 186 vd.

takibi başlatılan kişi, senetten dolayı borçlu olmadığını ve kambiyo senedi üzerinde yer alan taahhüdün bir hüküm ifade etmediğini ileri sürmektedir. Esasen kambiyo senetlerine dayalı takip usulü 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK) m.168-170/b hükümleri arasında tanzim edilmiş ve niteliği gereği bu senetlere mahsus özel düzenlemelere yer verilmiştir³⁵. Kambiyo senetlerine dayalı başlatılan takipte borçlunun imzaya ya da borca itirazını icra mahkemesine bir dilekçe ile bildirmesi gerekmektedir. Borçlu tarafından yapılan bu itiraz, icra takibi safhalarından sadece satışı durdurmakta ve fakat haciz yapılmasına ve muhafaza tedbirleri alınmasına engel olmamaktadır³⁶. Bundan dolayı borçlu kambiyo senetlerine dayalı takip yolunda genel icra takibi prosedürüne göre daha dezavantajlı bir durumdadır. Mahkeme, itirazın ciddi olduğu kanaatine varıp takibin geçici durdurulmasına karar vermediği sürece icra işlemleri devam edecek ve haciz konusu şeylerin satış aşamasına kadar geçilebilecektir³⁷.

İnceleme konusu karar kapsamında kambiyo senetlerine özgü takip türünde ödeme emrine itiraz usulü olmadığı ve şikayet yolu ile itirazların ileri sürüldüğü açıklaması hukuken doğru değildir³⁸. Zira kambiyo senetlerine özgü takip yolunda da ödeme emrine itiraz yolu öngörülmüş ve fakat itirazın icra dairesine değil, icra mahkemesine yapılması gerektiği belirtilmiştir (İİK m.169-170). Şikayet yargılaması ise kendine özgü bir hukuki çare³⁹ olup, itirazdan farklı hukuki nedenlere dayanmaktadır. Kararda borçlunun ihtirazı kayıt ileri sürerek ve borçlu olmadığını beyan ederek ödeme taahhüdünde bulunduğu belirtildiğinden verilen taahhüdün borcun ikrarı niteliğinde sayılmaması yerinde olmuştur. Zira borçlunun maddi malvarlığı değerlerine yönelik haciz ve muhafaza tedbirleri alınmasını önlemek ve süre kazanmak amacıyla cebri icra baskısı altında taahhüt verebileceği sosyal bir gerçekliktir. Bundan dolayı yüksek mahkemenin borçlu tarafından ileri sürülen çekinceyi de dikkate alarak bu şekilde sonuca varması yerindedir.

İnceleme konusu karar kapsamında konuyu asıl olarak korkutma def'i bağlamında değerlendirmek gerektiğinden bu kısma ilişkin açıklamalar kısa tutulmuştur.

³⁵ Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren Yıldırım, İcra ve İflas Hukuku, (7. Baskı, İstanbul 2016), 278.

³⁶ Yıldırım ve Deren-Yıldırım, 279; kambiyo senetlerine özgü takip yolunda genel haciz yoluyla takibe göre süreler daha kısadır ve itiraz kural olarak takibi durdurmaz; ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan ve Muhammet Özkes, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, (3. Baskı, Ankara 2016), 294.

³⁷ Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin-Özkan ve Özkes, 302; Kuru, 345.

³⁸ Kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte borca itirazın incelenmesi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Talih Uyar, "Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takiplerde Borca İtirazın İncelenmesi", (2008) 6 (62) LHD,391 vd.

³⁹ Yıldırım ve Deren-Yıldırım, 31; Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin-Özkan ve Özkes, 103; Kuru, 63.

D. KORKUTMA DEF'İ VE CEBİR BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

İlk olarak belirtmemiz gerekir ki maddi cebir (zor kullanma- vis absoluta), manevi cebir (korkutma- vis compulsiva) ve tehdit birbirinden farklı kavramlardır. Tehdit, kişide hukuka aykırı bir işlem veya eyleme, kötülüğe maruz kalacağına ilişkin bir kanı uyandırmaktır⁴⁰. Ancak her tehdit kişide korkutma uyandırmaz ve bu sebeple doktrinde haklı olarak ifade edildiği üzere, her korkutma tehdit içerir ve fakat her tehdit korkutma düzeyine ulaşmayabilir⁴¹.

Maddi cebir (zor kullanma) ve manevi cebir (korkutma) kavramları ve hukuki sonuçları da birbirinden farklıdır. Esasen bu kavramlar cebir üst başlığı altında incelenmekte ve her ikisi de kötülüğe maruz bırakma eylemini içermektedirler. Bu iki cebir türü arasındaki fark, eylemin kişinin kendi iradesine dayanıp dayanmadığı noktasında yani irade üzerindeki kontrol derecesinde kendini gösterir⁴². Maddi cebir halinde kişide hukuki bir sonuca ulaşmaya ilişkin arzuyu hukuk alemine yansıtma ve buna ilişkin davranışları gerçekleştirme istek ve iradesi bulunmaz. Bundan dolayı maddi cebir halinde irade açıklaması yoktur ve TBK m.1 hükmü gereği taraflar arasında sözleşme ya da hukuki işlem kurulmaz⁴³. Kişiye zorla, fiziki güç uygulayarak (mesela kafasına silah dayayarak) senet imzalaması halinde aslında kişinin o senette bir iradesi ve taahhüdü yoktur.

Manevi cebir halinde ise, kişinin sadece iradesi kontrol altına alınmaktadır ve fakat davranışları serbest bırakılmaktadır⁴⁴. Böylece kişi kontrol altına alınmış ve sağlıklı olmayan iradesine göre bir davranış sergiler⁴⁵. Bundan dolayı manevi cebri ifade eden korkutma⁴⁶ halinde irade vardır ve fakat sakattır. Kişi bu halde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirerek iptal beyanında bulunabilir.

⁴⁰ Ahmet Karakocalı, Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Korkutma (Metus), (Ankara 2016), 35.

⁴¹ Karakocalı, 35.

⁴² Karakocalı, 35. Maddi ve manevi cebir ayrımı ve hukuki sonuçlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Mehmet Özgür Avcı, İrade Bozukluğu Hallerinden Korkutmanın Hukuka Aykırılığı, (2021) 27 (1) MÜHF-HAD, 645 vd.

⁴³ Karakocalı, 35; Yılmaz, 284. Bu sebeple maddi cebir halinde TBK m.37-38 hükümlerinin uygulanmayacağı ve mezkur hükümlerin manevi cebirle sınırlı olarak uygulanacağı yönünde bkz. Avcı, 645.

⁴⁴ Karakocalı, 36.

⁴⁵ Karakocalı, 36.

⁴⁶ Korkutmada bir manevi cebir söz konusudur ve irade vardır. Ancak maddi cebir söz konusu ise irade hiç yoktur ve sözleşme kurulmaz; bkz. Oğuzman ve Öz, 116, dn. 243. Ayrıca korkutmadan bahsedebilmek için kişiye psikolojik bir tehdit yöneltilmiş olmalıdır. Fiziksel zorlama olduğu takdirde irade açıklaması bulunmamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erhan Kanişli, İsviçre-Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma, (İstanbul 2018), 414 (LexperaHukuk Bilgi Sistemi, Erişim Tarihi: 19.06.2020). Maddi cebir ve manevi cebir ayrımına değinerek TBK m.37-38 hükümlerinde düzenlenen korkutmanın manevi cebri ifade ettiği yönünde bkz. Cansel ve Özel, 174. Korkutmanın manevi nitelik taşıması bakımından maddi cebirden ayrıldığı ve maddi cebir halinde iradenin bulunmadığı yönünde; Ayan, 227.

Bu açıklamalar kapsamında kanaatimizce manevi cebiri ifade eden korkutma hali, Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya tarafından yapılan def'i tasnifine uygun olarak kişisel olmayan nispi def'i olarak değerlendirilmelidir⁴⁷. Bu şekilde nitelendirildikten sonra önemli olan iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülüp sürülemeyeceği meselesidir. Bu halde korkutma def'i sadece tarafları arasında ileri sürülebilecek, senedi devralan diğer kişilere karşı ise ancak kötü niyetle iktisap etmeleri veya iktisabında ağır kusurları bulunmaları halinde yöneltilebilecektir⁴⁸.

Zor kullanma suretiyle kişiye senet imzalatılması⁴⁹ ve borç altına sokulması halinde ise maddi cebir söz konusu olacaktır ve bu halde farklı bir yaklaşım benimsenmelidir. Zira bu halde bir iradenin varlığından söz edilemez ve kişi hukuk alanında yok sayılan ancak senette bulunan bir taahhüt yüzünden zarara ve zarar tehlikesine maruz kalmamalıdır. Bu halde kişi senet sebebiyle meydana gelen hukuki görünüşten sorumlu değildir ve senedin düzenlenmesi eyleminde serbest bırakılmış bir iradesi ve davranışı bulunmamaktadır. Maddi cebir kullanılarak-fiziki güç uygulanmak suretiyle kişiye zorla senet imzalatılması halinde bunun ileri sürülmesi geçersizlik def'i olarak nitelendirilmelidir. Bu yöndeki kabul aynı zamanda isnat prensibinin de bir sonucudur⁵⁰. Bu halde maddi cebir altında senet imzalandığına ilişkin def'inin etkisi mutlak olduğundan, geçersizlik şahsında doğan kişi tarafından iyiniyetli hamiller de dahil olmak üzere herkese karşı ileri sürülebilecektir.

Somut olayda kişiye silah zoruyla, birden fazla kişi tarafından ölümle tehdit edilerek ve yağma suçu işlenerek senet imzalatılmış ve failer hakkında ceza mahkemesi tarafından verilen mahkumiyet hükmü kesinleşmiştir. Her ne kadar hukuk hakimi TBK m.74 hükmü uyarınca ceza mahkemesinin sorumluluk ile ilgili hükümleriyle bağlı olmasa da maddi vakıayı tespit eden kesinleşmiş kararları ile bağlıdır. Zira bu halde ceza mahkemesi kararı hukuk yargılamasında kesin delil niteliği taşımaktadır ve YHGK da müteaddit kere verdiği kararlar ile bu esası benimsemiştir⁵¹. Böylece ceza mahkemesi hükmü ile sabit olan silah zoruyla senet imzalatma eylemi hukuk mahkemesi tarafından da dikkate alınacak ve iradesi bulunmayan lakin senette borçlu görünen kişi bu def'iyi herkese karşı ileri sürebilecektir.

⁴⁷ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, 70; aynı yönde bkz. Öztan, 46-47.

⁴⁸ Ülgen, Helvacı, Kendigelen ve Kaya, 70; aynı yönde bkz. Türk, 348.

⁴⁹ Kişinin hipnotize edilmesi suretiyle senet imzalatılması halinde bunun da zorla imza attırmaya eşdeğer olduğu yönünde bkz. Yılmaz, 285.

⁵⁰ Sönmez, 37.

⁵¹ Bkz. YHGK. 31.01.2019, E. 2017/11-55, K. 2019/43 (Legal Elektronik Hukuk Bankası, Erişim Tarihi: 20.06.2020); YHGK. 09.04.2014, E. 2013/4-1008, K. 2014/490 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, Erişim Tarihi: 20.06.2020).

Ayrıca kısaca belirtmek gerekirse, irade bozukluğu teşkil eden manevi cebir ve irade yokluğuna sebebiyet veren maddi cebir, haksız fiil niteliğinde bir maddi vakıa olduğundan, bu eylemin her türlü delille ve özellikle tanıkla ispatı mümkündür⁵². Bu hallerde senetle ispat zorunluluğu aranmaz ve HMK m.203/1-ç hükmü gereği bu haller senetle ispat zorunluluğundan istisna tutulmuştur. Zira bu halde maddi bir imkansızlık söz konusu olduğundan kişi, zorla senet imzalatıldığına dair vakiasını tanık dahil her türlü delille ispat edebilir⁵³.

SONUÇ

TTK m.825 hükmünde düzenlendiği biçimde ve doktrinde bir kısım yazarlarca savunulduğu üzere, kambiyo senetlerinde def'iler; senetteki taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin def'iler, senet metninden anlaşılan def'iler ve kişisel defiler olmak üzere üç grup altında incelenebilir. Senet metninden anlaşılan def'iler herkes tarafından herkese karşı ileri sürülebilirken, senetteki taahhüdün geçersizliğine ilişkin def'iler sadece geçersizlik üzerinde doğan kişi tarafından ve fakat herkese karşı ileri sürülebilir. Bu iki def'i grubu herkese karşı ileri sürülebildiğinden etkisi bakımından mutlak def'i niteliğindedir. Kişinin alacaklı her kim ise kural olarak yalnız ona karşı ileri sürebileceği def'iler ise kişisel def'i teşkil eder ve etkisi bakımından nispi def'i olarak da adlandırılır.

İrade bozukluğu hallerinden biri olan korkutma hali, senette borçlu görünen kimse tarafından def'i olarak ileri sürülebilir. Bu halde ileri sürülen bu def'inin hangi def'i grubu altında inceleneceği ve etkisinin ne olacağı (diğer senet hamillerine karşı ileri sürülüp sürülemeyeceği) meselesi önem taşır. Kavramların ve bu kavramlara bağlanan hukuki sonuçların doğru bir şekilde tespit edilmesi ve böylece bir sonuca varılması gerekmektedir. Cebir başlığı altında maddi cebir (zor kullanma) ile manevi cebir (korkutma) halleri ve tehdit birbirinden farklıdır ve bunların meydana getirdiği hukuki sonuçlar da farklıdır. Kişiye kötülüğe maruz kalacağına dair yöneltilen eylemde küçükten büyüğe doğru bir sıralama yapılacak olursa tehdit, korkutma ve zor kullanma şeklinde bir dizilim olur. Korkutma ve zor kullanma ciddi bir tehdidi bünyesinde barındırır, ancak her tehdit, korkutma ve zor kullanma seviyesine ulaşmayabilir.

Hukuki sonuçları bakımından yaptığımız değerlendirme uyarınca, korkutma (manevi cebir) halinde irade vardır ve fakat bozulmuştur (sakatlanmıştır);

⁵² Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, (7. Baskı, İstanbul 2019), 387.

⁵³ Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 390-391. Kambiyo senetlerinde aldatma def'i ileri sürülmesi halinde ispat ve ispat faaliyeti hakkında geniş bilgi için bkz. Meriç ve Aksu, 86 vd.

buna ilişkin def'i kural olarak ancak tarafları arasında ileri sürülebilir. Tarafları dışındaki diğer kişilere karşı ancak senedi kötü niyetle iktisap etmeleri veya iktisabında ağır kusurları bulunmaları halinde ileri sürülebilir. Zor kullanma (maddi cebir) halinde ise kişinin o hukuki sonucu arzu etme ve gerçekleştirme yönünde iradesi bulunmaz ve hukuken meydana çıkarılan eylem o kişiye atfedilemez. Zor kullanılarak, fiziki müdahalede bulunularak kişiye senet imzalatılması halinde kişinin taahhüdü aslında hiç bulunmamaktadır. Bundan dolayı kişi, olmayan bir iradesi ve taahhüdünden dolayı sorumlu olmayacağı şeklindeki savunmasını iyiniyetli üçüncü kişilerde dahil olmak üzere herkese karşı ileri sürebilir. Zira bu halde ileri sürülen savunma açıklaması, geçersizlik def'i kapsamında değerlendirilen ve mutlak etkili olan bir def'i teşkil eder.

Yüksek mahkeme kararında her ne kadar ileri sürülen def'i bakımından terminolojik ayırım ve derecelendirme yapılmamış olsa da somut olaydaki eylem dikkate alındığında ulaşılan sonuç bakımından yerinde olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Alışkan M, "Teori ve Uygulamada Kambiyo Senetlerinde Lehtar Unsuru: Lehtar Unsurunun Hukuki Niteliği, Eksikliğinin Sonuçları, Lehtarın İşletme Adı Yazılarak Gösterilmesinin Sonuçları", (2011) 9 (97) LHD, 83-130.

Arslan İ, "Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def'ileri", (2008) 16 (1) SÜHFD, 11-28.

Avcı M.Ö, İrade Bozukluğu Hallerinden Korkutmanın Hukuka Aykırılığı, (2021) 27 (1) MÜHF-HAD, 642-657.

Ayan M, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler) (Ankara, Seçkin Yayıncılık 2016).

Bilgili F ve Demirkapı E, Borçlar Hukuku (Bursa, Dora Yayıncılık 2018).

Cansel E ve Özel Ç, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C 1 (Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık 2017).

Coşkun M, Hukuki ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku (Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık 2019).

Çamoğlu E, "Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları)", (2019) 35 (3) BATİDER, 5-35.

Doğan Ö, Kambiyo Senetlerinde Geçersizlik Def'ileri (Ankara, Seçkin Yayıncılık 2020).

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (22. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları 2017).

Günay E, Uygulamalı Bono Rehberi (Ankara, Seçkin Yayıncılık 2018).

Kanışlı E, İsviçre-Türk Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kurulmasında Yanılma (İstanbul 2018).

Karakocalı A, Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Korkutma (Metus) (Ankara, Seçkin Yayıncılık 2016).

Kayıhan Ş, 6728 Sayılı Kanun İle Değişmiş Türk Ticaret Kanunu Ve Çek Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku (6. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık 2019).

Kayıhan Ş ve Yasan M, 6728 Sayılı Kanun İle Değişmiş Türk Ticaret Kanunu Ve Çek Kanunu'na Göre Kıymetli Evrak Hukuku (4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık 2017).

Kıbar A.F, "Kambiyo Senetlerinde Temel İlişki", (2018) 7 (27) BFHD, 555-586.

Kuru B, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku (İstanbul, Legal Yayınevi 2016).

Meriç N ve Aksu R, "Kambiyo Senetlerinde İrade Yokluğunun ve Bozukluğunun Tespiti ve İspatı", (2015) 11 (31) LHD, 69-106.

Oğuzman M.K ve Öz M.T, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C I (Gözden Geçirilmiş 12. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık 2014).

Özcan F, Kıymetli Evrak Hukuku (Güncelleştirilmiş 20. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi 2016).

Pekcanitez H, Atalay O ve Özkes M, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı (7. Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayınları 2019).

Pekcanitez H, Atalay O, Sungurtekin Özkan M ve Özkes M, İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı (3. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları 2016).

Poroy R ve Tekinalp Ü, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları (Gözden Geçirilmiş ve Yeniden Yazılmış 22. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık 2018).

Pulaşlı H, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara, Adalet Yayınları 2017).

Sönmez N.S, Kambiyo Senetlerinde Şahsi Def'iler. (İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık 2019).

Türk A, "Kambiyo Senedi Borçlusuna Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler", (2005) 7 (0) DEÜHFD, 307-381.

Uyar T, "Kambiyo Senetlerine Mahsus Haciz Yoluyla Takiplerde Borca İtirazın İncelenmesi", (2008) 6 (62) LHD, 391-408.

Ülgen H, Helvacı M, Kendigelen A ve Kaya A, Kıymetli Evrak Hukuku (Güncellenmiş 7. Baskı'dan 10. (Tıpkı) Baskı, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık 2015).

Yıldırım K ve Deren Yıldırım N, İcra ve İflas Hukuku (7. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları 2016).

Yılmaz L, Kambiyo Senetlerinde (Çek, Bono, Poliçe'de) Def'iler (2. Baskı, İstanbul, Aristo Yayınevi 2017).

Kısaltmalar

BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BFHD	: Banka ve Finans Hukuk Dergisi
bkz.	: bakınız
C	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: dipnot
E	: Esas
f.	: fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K	: Karar
LHD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: madde
MÜHF- HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd	: ve devamı
Y	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

